

Hugleiðingar í dymbildagavíkuni:

Spekulatióin í ein vælfærdar-ágóða

Neyvan nakrastaðni í nøkrum nøkulunda framkomnum landi fær ein so ótálmað spekulatióin loyvi at gera seg galdandi í samband við tey mest natúrligu mannarættindini, sum er at fáa tak yvir høvdið — sum júst í Føroyum.

Hús í Havn verða seld og keypt fyri virði, sum einki hava við veruleikan at gera. Hús fara fyri peningaupp-hæddir, sum einki hava við veruliga virðið at gera. Tann ovurhonds stóri tørvurin á býli í Havn hevur otað prísinn upp í tað abstrakta hugtakið »topp«.

Vanliga verður sagt, at vit liva í einum vælfærdarsamfelag.

Men ongantíð havi eg hoyrt nakran greinað út, hvat eitt vælfærdarsamfelag er.

Í politiskum flokssøgum úr grannalondunum lesa vit, hvussu hugsjónarmenninir har hugsa sær eitt fólkaheim — eitt vælfærdarsamfelag.

Sjálví hava vit knytt hetta spjaldrið um hálssin á okkara samfelag og halda — ella bílla okkum inn — at hesir hugsjónarligu karmar eru fyltir.

Lat meg leggja fyri við at siga, at eg sjálvur havi hugsað mær vælfærdarsamfelagið sum eitt samfelag uttan neyð og vesældóm, eitt samfelag við javnbjóðis møguleikum fyri øll frá vøggju til grøv, og har fólkaræðilig hugsjón røkkur longur enn at fara á val.

Vælfærd — spekulatióin

Men samstundis havi eg skilt vælfærdarsamfelagið við eitt samfelag, har ikki verður spekulerað í hesum ágóðunum. T.d. í tí at fáa eitt býli eftir tørv og ynski.

Men so er ikki — ja, nú má eg siga tað — í sokallaða vælfærdarsamfelagnum Føroyar.

Neyvan nakrastaðni í nøkrum nøkulunda framkomnum landi fær ein so ótálmað spekulatióin loyvi at gera seg galdandi í samband við tey mest natúrligu mannarættindini, sum er at fáa tak yvir høvdið.

Eftir tí hugsanarhætti, sum átti at verið galdandi í einum vælfærdarsamfelag, átti eitt grundstykki ikki at kosta meira enn tað, sum tað kostar at gera stykkið byggebúgvíð — við vegum, gøtum, vatni, kloakk og oðrum sum er neyðugt. Umframt tær fyrisingarutreiðslur, sum sjálvandi krevjast.

Hetta skuldi verið ein sjálfvlgja, tí tað almenna — tú og eg og øll hini — eiga ju meira enn heimingin av allari jørð frá fjøru til fjallatind!

Eftir sama hugsanarhætti skuldi ein íbúð heldur ikki kostað meira enn tað, tað kostar at forretta iløguna í íbúðina.

Men vit vita og hoyra um leiguhús og íbúðir, sum kosta fleirfaldað meira enn

iløguna.

Og eftir sama hugsanarhætti skuldi heldur ikki verið loyvt at selt eini hús fyri meira enn t.d. tryggingarvirði — sjálvandi treytað av, at tað var í samlið við veruliga virðið av húsnum.

Nú eru vit við tað mest óhugnaliga á tí, sum vit við einum útlendskum lánsorði kalla »íbúðamarknaðinum«. Tí ein og hvør, sum hevur eygu og oyru, veit, at hús í Havn verða seld og keypt fyri virði, sum einki hava við veruleikan at gera. Hús fara fyri peningaupp-hæddir, sum einki hava við veruliga virðið at gera. Tvi og trifaldur soluprísur er ikki ókendur. 80 - 100 ára gamlar kroyrsur fara t.d. fyri eina millión!

Útboð/tørvur = prísur

Men er nakað galið í tí, spyr onkur. Og leggur afturat, at útboð og tørvur avgera prísinn.

Gamani. Eftir vanligum liberalistiskum sjónarmiðum. Men júst á einum slikum øki átti vælfærdarhugsjónin at sett liberalistiska handils-sjónarmiðið til vikis, tí »rættur til bústað« skuldi verið sjálvsagdur mannarættur.

Tann ovurhonds stóri tørvurin á býli í Havnini hevur otað prísinn upp í tað abstrakta hugtakið »topp«.

Henda uppferð hevur verið væl stuðlað av tí peningafloymi, sum peningastovnarnir hava havt til taks av teimum mongu uttanlandslánum, útlendskir figgarstovnar hava veitt føroyskum vinnulivsfolkum, eftirlenar-tryggingartakarum og vanligum »spekulantum« seinastu árin.

At hesin nógví tóki peningur, sum var til taks fyrrarið og í fjør, eisini hevur ávirkað vanliga sethúsabygging ein óhepan veg — uppeftir sjálvandi — er oneyðugt at siga.

Men hvør situr so eftir við »svartaperi«? Jú, tað ger Palleba!

Peningastovnarnir hava tattað í. Og tað sigur eingin teir ringar fyri.

Men nú gerast knappliga nøkur »offur«. Tey, sum annaðhvørt ikki fáa figgjað keyp av gomlum húsum, ella tey, sum ikki sjálvi fáa figgjað nýbygging — sjálvsbygging ella keyp av tvíhúsum,

sum eru vordin rættiliga vanlig seinastu tvey árin.

»Babba« má til

Tí nú røkkur vanlig stovnsfigging ikki til, og torført er at hava eina uppsparing, tá kamars- og íbúðaleigurnar eru so óhugnaliga høgur. So tey, sum ikki hava ein »babba« við eini hampuligari bankabók ella við einum goðkendum navni, eru við sviðið soð.

V.a.o. hevur tann skeiva gongdin nú í eini 4-5 ár havt tað avleiðing, at tað er fleiri ferðir verri hjá ungfolki at seta búgv. Serliga hjá teimum, sum — vit halda okkum til høvudsstaðin — ikki hava fingið eitt kommunalt grundstykki.

Tað hevur helst ikki staðið á hjá folki at figgjað eini hús, tí inntøkmøguleikarnir hava verið góðir í hesum tíðum við tí nógvu virkseminum og teimum mongu yvirtíðunum. Og tí hevur ikki staðið á hjá ungfolki at gjalda bæði 10, 11 ella 12.000 krónur um mánaðin.

Men, hvussu verður... tað er óneyðugt at siga meira.

Einki um »ungu Føroyar«

Slikt tos — ja, um »ungu Føroyar« er vanligt manna millum. Tíverri er líkt til, at slikt tos um veruliga víðurskiftini hjá »ungu Føroyum« ikki er á betri stöðum enn á kaffistovum, keksbeikinum ella í øklubbunum.

Grund til, at eg loyvi mær at siga tað er, at eg havi ikki hoyrt nakran politikara — hvørki í býráð ella á lögtingi — tikið hesar spurningarnar upp í álvara.

Eg haldi, at tað sigur nakað um áhuga og kunnleika teirra til dagsins veruleikar. Beiskar, spennandi, óhugnaligar, inntøguevandir, vonleysar og órættvisar, men veruligar.

Tiggjutals og aftur tiggjutals tingmál og fyrispurningar um líkt og ólíkt er lagt fyri tingið — men so at siga ikki eitt orð um nøkur av teimum mest sjálvsögdu mannarættindunum, sum í dag, so at siga, verða »umsitin« av spekulantum og av tilvild.

Spell, at so skal vera. Serliga, tá vit

Myndin er ur Havn og tilvildarlaga vald

hugsa um, hvussu stóra orku nógvir politikarar leggja í at vinna okkum óttar inntøkmøguleikar.

Men tíverri kemur ov lítið til sættis. Og nógv fer millum skins og hold — ella í lummarar hjá nøkrum, sum onkursvegna hava fingið heimild at umsita tey töl, sum skuldu verið før fyri at beina hesi virði víðari, men sum onkursvegna ikki megna tað til fulnar.

Tað kann ikki vera rætt, at ein so ótálmað spekulatióin fær loyvi at spinna hópin av peningi upp á nakað, sum átti at verið ein vælfærdarágóði.

Brúkið amboðini!

Er nakar feril av hugsjón um rættvísi og javnaða eftir, so áttu nøkur av teimum amboðum, sum eru til taks, verið brúkt, og onnur áttu at verið útvegað, so:

1. hámarksprísur varð settur á grundstykki og hús til sølu, tí hvussu er eina avmarkaða tíð við eftirliti.

2. vit finga eina leigulóg, sum gav ein vegleiðandi útleiguprís, við skráseting av øllum leigu-íbúðum og -kømrum, við rætti til frádráttir hjá bæði honum/henni, sum leigar út, og hjá honum/henni, sum leigar, og

3. meira pening til Húsálansgrunnin, so hann kom meira upp í húsafiggingina.

Sjálvandi skal uppsparing, ágrýtni og kanska eisini sjálvboðið arbeiði til, men álvaratos: tað kann ikki vera rætt, at »ungu Føroyar« skulu gerast »offur« fyri eini spekulatióin, tí myndugleikarnir ikki hava dugað at mett um tørv ella hava megnað at stýrt frambrúðunum.

Gleðiligar páskir

Jóhann
(íkkí valevni)